

Ústavný súd Slovenskej republiky

STANOVISKO

k návrhom zmien Trestného poriadku a Občianskeho
súdneho poriadku
(Albánsko)
CDL-AD(2014)016

predkladá:

JUDr. Ivetta Macejková, PhD., LL.M.

predsedníčka Ústavného súdu Slovenskej republiky, členka Benátskej komisie

Z ANGLICKÉHO ORIGINÁLU:

Opinion on the draft amendments to the criminal procedure and civil procedure codes of
Albania

Preklad a korektúra:

Bc. Martina Herpáková, stážista

Mgr. Tomáš Plško, hlavný radca Ústavného súdu Slovenskej republiky

PaedDr. Marta Ondrejková, odborný radca Ústavného súdu Slovenskej republiky

OBSAH

I. Úvod.....	3
II. Predbežné poznámky	4
III. Občiansky súdny poriadok.....	4
A. Článok 1 – dopĺňa nový čl. 341/1 umožňujúci ukladanie pokút advokátom.....	4
B. Článok 2 – zavedenie nového čl. 432/1 Občianskeho súdneho poriadku, ktorý vylučuje podávanie určitých druhov opravných prostriedkov na najvyšší súd.....	6
C. Článok 3 – prechodné ustanovenia.....	7
IV. Trestný súdny poriadok.....	7
A. Článok 1 – dopĺňujúci čl. 431/1 Trestného poriadku ustanovujúci sankcie pre advokátov.	7
B. Článok 2 – dopĺňujúci čl. 432/1 Trestného poriadku vylučujúci prístup na najvyšší súd v určitých prípadoch.....	7
C. Článok 3 – prechodné ustanovenia.....	7
V. Záver.....	8

I. Úvod

1. Listom zo 17. marca 2014 minister spravodlivosti Albánska Nasip Naço požiadal o stanovisko k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 8116 z 29. 3. 1996 „Občiansky súdny poriadok Albánska“ v znení neskorších predpisov, a k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 7905 z 23. 3. 1995 Trestný poriadok Albánska v znení neskorších predpisov (CDL-REF(2014)015).

2. Táto žiadosť sa musí vnímať v rámci širšej spolupráce Benátskej komisie s albánskymi orgánmi v oblasti reformy súdnictva v Albánsku, ako vyplýva zo žiadosti ministra zo 14. 10. 2013.

3. Dňa 21. novembra 2013 sa delegácia Benátskej komisie zložená z pána Sergia Bartoleho, ktorý bol sprevádzaný pánom Schnutzom Dürrom zo sekretariátu a zástupcom vedúceho kancelárie Rady Európy v Tirane pánom Olsim Dekovim, stretla (v chronologickom poradí) s prezidentom Ústavného súdu Albánska pánom Bashkimom Dedjom, zástupcom ministra spravodlivosti pánom Arbenom Isarajom, ministrom zahraničných vecí pánom Dimitriom Bushatim a štátnym ministrom pre vzťahy s parlamentom pánom Ilirjanom Celibashim, aby prediskutovali reformu súdnictva.

4. Paralelne s týmito diskusiami sa 21. septembra minister spravodlivosti stretol v Bruseli s predsedom Benátskej komisie pánom Giannim Buquicchiom, ktorý bol sprevádzaný zástupkyňou sekretára Benátskej komisie pani Simonou Granata-Menghini.

5. Na základe týchto stretnutí v liste zo 7. januára 2014 minister identifikoval šesť oblastí reformy, pre ktoré od Benátskej komisie hľadá pomoc:

1. Brzdy a protiváhy medzi súdnou, výkonnou a zákonodarnou mocou a v samotnom súdnictve.
2. Prehodnotenie ústavného postavenia najvyššieho súdu.
3. Reformovanie fungovania Vrchnej rady súdnictva.
4. Zlepšenie správy súdnictva.
5. Zlepšenie spôsobu menovania generálneho prokurátora a definovanie úlohy rady prokurátorov.
6. Zlepšovanie ústavného postavenia sudcov ústavného súdu a definovanie úlohy Národnej sudcovskej konferencie.

6. Predpokladaný rozsah reforiem stanovených v liste zo 7. januára 2014 a prediskutovaných v Tirane vo februári 2014 je teda veľmi široký a zahŕňa ústavné, ako aj legislatívne zmeny.

7. V dňoch 18. a 19. februára 2014 delegácia Benátskej komisie zložená z pánov Sergia Bartoleho a Petera Paczolaya, ktorých sprevádzali pán Schnutz Dürr zo sekretariátu a vedúci kancelárie Rady Európy v Tirane pán Marco Liedekker, navštívila Tiranu a stretla sa s (v chronologickom poradí):

- ministrom spravodlivosti pánom Nasipom Naçom a zástupcom ministra spravodlivosti pánom Idlirom Peçim,
- predsedom Únie sudcov pánom Ervinom Metallaom,
- predsedom najvyššieho súdu pánom Xhezairom Zaganjorim,
- podpredsedom Vrchnej rady súdnictva pánom Elvisom Cefaom,
- predsedom advokátskej komory pánom Maksimom Haxhiaom,
- generálnym prokurátorom pánom Adriatikom Llallaom,
- ako aj s delegáciou Európskej únie a expertmi Európskej únie a CEPEJ-u.

8. Pán Péter Paczolay a pán Cyril Ribičič pôsobili pre toto stanovisko, ktoré zohľadňuje pripomienky spravodajcov a informácie získané počas už uvedených návštev, ako spravodajcovia. Na svojom 98. plenárnom zasadnutí (Benátky 21. – 22. marca 2013) Benátska komisia schválila zaslanie výsledkov návštev albánskym orgánom pred ďalším plenárnym zasadnutím (CDL(2014)021).

9. Po rokovaní so zástupcom ministra spravodlivosti pánom Peçim bolo toto stanovisko prijaté Benátskou komisiou na jej 99. plenárnom zasadnutí (Benátky 13. – 14. júna 2014).

II. Predbežné poznámky

10. Obe navrhované zmeny majú rovnakú štruktúru a veľmi podobný obsah. Stanovujú možnosť ukladať pokuty advokátom a prokurátorom, ktorí zdržiavajú súdne konania kvôli svojej neprítomnosti alebo inak, a vylúčiť ich prístup k najvyššiemu súdu v osobitných prípadoch. Toto stanovisko najprv skúma zmeny Občianskeho súdneho poriadku a bude sa odvolávať na Trestný poriadok len v rozsahu, v akom sa sporné otázky líšia od tých, ktoré už vo vzťahu k Občianskemu súdnemu poriadku boli vznesené.

11. Toto stanovisko je založené na anglickom preklade navrhovaných zmien, súvisiacich článkov Občianskeho súdneho poriadku a Trestného poriadku a dôvodových správ. Niektoré vzniknuté problémy môžu byť spôsobené nedostatkami prekladu.

III. Občiansky súdny poriadok

A. Článok 1 – dopĺňa nový čl. 341/1 umožňujúci ukladanie pokút advokátom

12. Návrh zmien poskytuje možnosť ukladania pokút až do 50 000 ALL všetkým advokátom (a prokurátorom), ktorí spôsobujú prieťahy v súdnych procesoch buď pre ich absenciu alebo inak.

13. Dôvodová správa uvádza, že novela zákona o advokácii z roku 2012 neriešila otázku sankcionovania advokátov, ktorí boli opakovane neprítomní na občianskych alebo trestných súdnych pojednávaniach. Takáto sankcia by mohla zlepšiť výkon súdnictva podľa štandardov

čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj „EDLP“). Aj keď dôvodová správa ako taká nie je predmetom tohto stanoviska, treba zdôrazniť, že hoci prejednanie vecí v primeranom čase je dôležitým prvkom štandardov stanovených v čl. 6, tento článok sám osebe nevyžaduje sankcionovanie advokátov. Bolo by lepšie uviesť, že prijatím predmetných zmien má Albánsko v úmysle dosiahnuť rešpektovanie zásady rozhodnutia v primeranom čase ustanovenej v čl. 6 EDLP.

14. Počas stretnutí orgány vysvetlili, že takéto sankcie sú nevyhnutné, pretože albánski advokáti boli pravidelne neprítomní na súdnych pojednávaniach, aby tým zdržiavali súdne konanie. Predseda Únie sudcov pripustil, že niekedy advokáti nie sú neprítomní na pojednávaniach, čo môže viesť k ich odročovaniu. Poukázal na to, že často boli advokáti vydieraní svojimi klientmi, aby tak robili. Sankcionovanie advokátov by tak nemuselo vyriešiť tento problém.

15. V niektorých krajinách neprítomnosť účastníka v občianskom konaní vedie k rozsudku pre zmeškanie v neprospech neprítomného účastníka. Existujú samozrejme výnimky, keď musia byť chránené iné záujmy, ako napríklad najlepšie záujmy dieťaťa, ale zavedenie takéhoto ustanovenia do Občianskeho súdneho poriadku by vo väčšine prípadov mohlo napomôcť predchádzaniu sankcionovania advokátov, pretože by už nemali záujem nezúčastňovať sa pojednávanií, ak by to nevedlo k ich odročeniu.

16. V princípe je sankcionovanie advokátov za úmyselné vytváranie prietáhov súdneho konania prijateľné, pokiaľ sa dodržiavajú štandardy spravodlivého súdneho konania. Nie sú prípustné automatické sankcie, pričom okolnosti je potrebné preskúmať v každom prípade individuálne.

17. Návrh čl. 341/1 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje, že sankcia je prípustná, len ak absencia alebo iné zdržanie je „bez rozumnej príčiny“, a sankciu možno udeliť len „po vypočutí advokáta alebo prokurátora.“ Sudca je povinný preskúmať, či existuje „prekážka účasti na pojednávanií“. Sudca tiež musí preskúmať okolnosti oneskorenia spôsobené advokátom. Dôkazné bremeno o tom, či oneskorenie bolo spôsobené advokátom, by teda spočívalo na sudcovi a advokát by mohol preukázať, že existuje rozumný dôvod na oneskorenie.

18. Návrh čl. 341/1 ustanovuje, že výška pokuty sa určí úmerne k škode spôsobenej absenciou alebo oneskorením. Tento vítaný odkaz na princíp proporcionality by sa mal rozšíriť tak, aby zahŕňal nielen objektívnu ujmu, ale aj subjektívnu situáciu advokáta.

19. Ak to nie je len problém prekladu, návrh zmien by mal jasne stanoviť, že nie neprítomnosť v „konaní“ súdu, ale neprítomnosť na „pojednávanií“ súdu môže mať za následok pokutu. Naopak, klauzula „alebo nespravodlivo zabraňuje alebo oddŕaňuje normálny priebeh pojednávania“ môže byť príliš úzka. Advokáti môžu zdržiavať konanie nielen na pojednávaniach, ale aj v iných štádiách konania.

20. Pokuty možno ukladať právnikom aj prokurátorom. Namiesto pokút môže byť postačujúce disciplinárne konanie proti prokurátorovi. Ak však navrhovatelia považujú za potrebné taktiež ukladanie pokút prokurátorom, malo by sa zabezpečiť, že pokuta nebude hrazená štátom, ktorý prokurátor zastupuje.

21. A napokon s cieľom vyhnúť sa porušeniu účelu tohto ustanovenia by spomínané vypočúvanie advokáta nemalo zdržovať konanie vo veci samej.

B. Článok 2 – zavedenie nového čl. 432/1 Občianskeho súdneho poriadku, ktorý vylučuje podávanie určitých druhov opravných prostriedkov na najvyšší súd

22. Hlavný problém uvádzaný v liste zo 7. januára aj počas stretnutí v Tirane je existencia približne 12 000 nevybavených vecí na najvyššom súde. Veľa nevyriešených prípadov sa týka nehnuteľného majetku.¹ Minister spravodlivosti a predseda najvyššieho súdu súhlasili, že najvyšší súd by mal znížiť svoje zaťaženie prostredníctvom zjednocujúcich rozhodnutí.

23. V zjednocujúcich rozhodnutiach plénum najvyššieho súdu rozhoduje o ustanoveniach zákona, ktoré boli interpretované odlišne rôznymi odvolacími súdmi alebo preventívne aj vtedy, keď hrozia takéto odlišné interpretácie. Tieto rozhodnutia majú silu záväzného precedensu a mali by umožniť rýchlejšie rozhodovať v podobných prípadoch. Vzhľadom na to, že zjednocujúce rozhodnutia nie sú abstraktné, ale uplatňujú sa v jednotlivých prípadoch, delegácia Benátskej komisie proti nim nenamietala.

24. Vyzerá to tak, že zjednocujúce rozhodnutia by samy osebe nevyriešili priedahy v primeranom čase. V roku 2013 bolo na najvyššom súde vyriešených 5600 prípadov, no 5400 nových prípadov bolo zaregistrovaných.

25. Jedno riešenie navrhované počas stretnutí bolo transformovať najvyšší súd na skutočný kasačný súd, ktorý by nemal vykonávať dokazovanie, ale skúmať len právne otázky. Okrem toho by najvyšší súd mal prísť o pôsobnosť rozhodovania v prvom stupni. Delegácia Benátskej komisie podporovala túto myšlienku.

26. Návrh čl. 432/1 používa iný, a priori komplementárny prístup. Zachováva všeobecnú možnosť odvolať sa na najvyšší súd vo všeobecnosti, ale vylučuje túto možnosť v 11 prípadoch, ktoré sa týkajú najmä predbežných opatrení, procesných rozhodnutí a odvolaní proti rozhodnutiam o nulite.

27. Tento prístup vylúčenia odvolaní na najvyšší súd vyzerá rozumne a môže skutočne prispieť k zníženiu počtu podaní na najvyšší súd. Zostáva však pochybné, či tieto vylúčenia budú postačujúce, ak bude najvyšší súd môcť naďalej rozhodovať o odvolaniach proti meritórnym rozhodnutiam.

¹31. júla 2012 Európsky súd pre ľudské práva vydal pilotný rozsudok v konaní týkajúcom sa vlastníctva: Manushaqe Puto a ďalší proti Albánsku (604/07, 43628/07, 46684/07 a 34770/09).

C. Článok 3 – prechodné ustanovenia

28. Počas stretnutí v Tirane sa delegácie Benátskej Komisie opýtali, či by sa vylúčenie odvolaní na súd podľa návrhu čl. 432/1 Občianskeho súdneho poriadku mohlo vzťahovať aj na konania, ktoré už na najvyššom súde prebiehajú.

29. Členovia delegácie vyjadrili pochybnosti, že by to bola len procesná otázka, a obávali sa, že by to mohlo znamenať obmedzenie práva na prístup k súdu, ak by prípady, z ktorých o niektorých nebolo roky rozhodnuté, boli zastavené. Návrh čl. 3 rieši túto otázku tak, že na prípady, ktoré už prebiehajú na najvyššom súde, sa nevzťahuje vylúčenie podľa čl. 432/1. Tým sa zabráni možnosti zasiahnuť do podstaty práva na obhajobu dotknutých osôb.

IV. Trestný súdny poriadok

A. Článok 1 – doplňujúci čl. 431/1 Trestného poriadku ustanovujúci sankcie pre advokátov

30. Návrh čl. 431/1 Trestného súdneho poriadku je identický s návrhom čl. 168/1 Občianskeho súdneho poriadku. Aj keď úloha advokáta je dôležitejšia v trestných konaniach ako v občianskoprávnom konaní, úvahy týkajúce sa čl. 168/1 platia tiež pre čl. 431/1. Pri uplatňovaní tohto ustanovenia už spomenuté záruky (napr. dôkazné bremeno, vypočúvanie advokáta, proporcionalita v určení pokuty) musia byť použité s určitou opatrnosťou, aby sa zabránilo svojvoľným rozhodnutiam proti advokátom a prokurátorom.

B. Článok 2 – doplňujúci čl. 432/1 Trestného poriadku vylučujúci prístup na najvyšší súd v určitých prípadoch

31. Návrh čl. 432/1 je podobný návrhu čl. 432/1 Občianskeho súdneho poriadku, pokiaľ ide o vylúčenie odvolaní na najvyšší súd v špecifických druhoch prípadov.

32. V prípade trestných konaní čl. 2 Protokolu č. 7 EDLP, ktorý zabezpečuje právo odvolania sa proti trestom, musí byť rešpektovaný. Návrh čl. 432/1 vylučuje najmä odvolania proti rozhodnutiam priaznivým pre obvineného alebo odsúdeného a vylúčené je aj druhé odvolanie, ktoré nevyžaduje čl. 2 Protokolu č. 7 EDLP. Preto sa tieto výnimky zdajú byť prijateľné.

33. Rovnako ako v prípade Občianskeho súdneho poriadku sa zdá pochybné, či tieto zmeny budú mať za následok dostatočné zníženie počtu prípadov na najvyššom súde.

C. Článok 3 – prechodné ustanovenia

34. Článok 3 navrhovaných zmien uvádza, že prípady, ktoré už prebiehajú na najvyššom súde, nebudú zmenami dotknuté, čo je vítané.

V. Záver

35. Celkovo sú návrhy zmien Občianskeho súdneho poriadku a Trestného poriadku v súlade so štandardmi a budú prispievať k zlepšovaniu efektívnosti súdneho systému v Albánsku.

36. Pokuty udelené advokátom, ktorí zdržujú súdne konania, sú prijateľné, ak sa záruky ustanovené návrhom použijú takým spôsobom, aby sa vylúčila svojvoľnosť.

37. Vylúčenie určitých prípadov odvolaní na najvyšší súd je prijateľné za predpokladu, že právo na odvolanie podľa čl. 2 Protokolu 7 EDLP ostane v trestných prípadoch zaručené. Tieto zmeny môžu skutočne vyústiť do zníženia počtu odvolaní podaných na najvyšší súd. Je však stále pochybné, či toto zníženie bude postačujúce na to, aby značne zredukovalo zaťaženie na najvyššom súde. Navrhované zmeny sa nezaoberajú návrhom premeny najvyššieho súdu na kasačný súd, ktorý by sa zaoberal len právnymi otázkami v rámci konania o opravnom prostriedku.

38. Benátska komisia je k dispozícii albánskym orgánom pre budúcu spoluprácu v oblasti zmien Občianskeho súdneho poriadku a Trestného poriadku a hlavne pre širšie reformy súdneho systému v Albánsku.